

EMIL VOROS

„LUCEAFĂRUL“

Anul IV. o o o o o o o Budapesta, 15 Maiu st. v. 1905. o o o o o o o Nrul 10

APARE SUPT DIRECȚIA D-LOR:

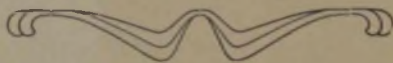
ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

SUMARUL:

O Goga In Codru. (Poezie.)	Maria Cunțan ... Pe podmol (Poezie.)
I. Agîrbiceanu ... Bolnavil.	Dr. S. P. Foî răzețe: D Anghel: <i>In grădină.</i>
Premiul «L.»-lul V. In Pridvor.	Poem.
« IV. Mi-e data (Poezit)	Cronică. — Cărți și reviste. — 7 ilustrațiuni privitoare la băile dela Singeorgiu-român.
M. Aegea — Băile dela Singeorgiu.	
C S Bassarabescu Mine.	

Numărul 11 al «Luceafărul»-ui va fi închinat în întregime, memoriei poetului Vasile Alexandri. Acest număr va cuprinde, în estensiune de 32 de pagini, în afară de un text bogat, mai multe ilustrațiuni privitoare la poet și familia sa. — Neabonații, cari doresc să aibă acest număr, sunt rugați a ne expedia până la 10 lunie n., prețul lui de 80 fileri = 1 leu.

ÎN CODRU.

Cînd rătăcind, bătrîne codru,
Ajung la sînul tău de tată,
La poarta 'mpărății tale
Plec fruntea mea infierbîntată.
Eû simt că 'n lung șirag de lacrimi
Se sfarm' al genei mele tremur
Și ca un făcător de rele
La poarta ta eû mă cutremur.

Curat e duhul lumii tale,
Căci Dumnezeu cel sfînt și mare
Supt bolta ta înrouată
Își ține mindra sărbătoare.
Tu-l prăznuești cu glas de clopot
Și cu răsuneț de chimvale
Pe cel ce-alîtea înțelesuri
Gătît-a strălucirii tale.

Amurgul înveșmîntă 'n umbre
Zmerita frunzei frămîntare,
Și pare tînguiosul freamăt
Un g'as cucernic de tropare
— Nu-l jalea pătîmirii tale,
Tremurătoarea ta plinsoare,
Ci-i cîntecul de 'ngropăciune
Al doinei noastre care moare.

Departé s'a aprins un fulger,
Lovînd în coasta ta năpraznic
Și 'n tot hotarul tău mînia
Și-a început păgînul praznic.
E-al răzvrătirii noastre tunet!
Și 'n neagra ta cutremurare
Alîtea veacuri umilite
Își gem strivita răzbunare.

Iar' dacă printre paltîni luna
Prelinge-și razele curate,
Vărsînd sîiala ei gălbuie
Pe frunzele înfiorate,
În picătura de lumină
Din geana zărilor albastre
Eû vād cum tremură și 'nvie
Nădejdea visurilor noastre.

S'ar oțeli piticul suflet
Atuncî cînd mila ta 'mpărate,
I-ar lumina o clipă taina
Măririi tale 'nfricoșate...
Pe strunele neputincioase
S'ar zămîsli cîntarea sfîntă,
Dînd înțeles vieții mele
Și morții, ferecîndu-l țîntă!

Octavian Goga.

22 OCT. 2019

BOLNAVIÎ.

La crîşma lui Arvinte se întînesc de trei ori pe săptămînă: Marîia, Joia şi Simbăta, doi indivizi uscaţi, — numai oase şi piele afumată întînsă pe umerii marîi al obrazului, — venind pe două drumuri deosebite. Înaintea crîşmii sperioase, cu geamurile mici, murdare, se opresc, îşi strîng minile osoase, deşirate şi dau din cap în loc de «bună seara». Samănă aşa de mult unul cu celalalt, de par' c'ar fi fraţi gemeni. Numai cit unul are mustăţi tăiate scurt, roşcovane, supt nas însă zmolite de fum, celalalt răsuceşte, în serile de sărbătoare pentru el, numai cîteva fire lungi, prăpădite. Incolo aceiaşi pantaloni scurţi, şterşi, cu genunchii eşii, aceleaşi jachete, ce se bat în multe culori, pline de pete, cu coatele roase.

În circimă să aşază la aceeaşi masă din colţ, şi poruncesc vecinica jumătate a începutului.

«Frate Vintilă, iar ai venit! Ştiam eu, că iar ai să vii! Cine să te mărginească pe tine în libertatea ta, frate? Nime! Pe mine nu mă mai mărgineşte. Uită azi dimineaţă, — ba stăi, a fost la prînz, vine dumnea-ei pe usă după mine să-mi spună pentru a suta oară: «Sandule, ai grije de capul tău, Sandule, ţine-ţi cuvîntul.» şi iacă nu mi l-am ţinut. Cînd e vorba de libertate eu una ştiu: să nu mă mărginească nimeni. Atunci şi sfinţenia cuvîntului dat pentru mine nu plăteşte nimic.»

Cel cu mustăţile tăiate scurt tăcu. Ochiul mic galbin, privia în gol, înainte. Părea că se gîndeşte la ceva depărtat. Vintilă se tot cuibăreşte pe scaun şi nu se poate aşeza după plac. Apoi fără să-şi ridice ochii la Sandu, zi e: «Vezi aşa, ţie nu-ţi pasă, tu cu libertatea! Dar cu mine e alta: ceva, ce nu se poate înţelege.

Uită, să fiu hoţ de nu mi-a părea rău, că am venit în astă seară să stăm la o jumătate amîndoi. Aşa o «impresiune»-mi vine, caşi cînd aşi fi făcut un pas de tot nenorocit». — O tristeţe i se aşază în ochi, ce de altfel nu spunea nimic. Minile îi căzură grele de-alungul scaunului.

— «Nebunii, frate Vintilă! Tu crezi că mie nu-mi vin astfel de «impresiuni»? Dar eu tac şi golesc cîteun păhar şi le inec, ca'n apa Dunării . . . Uită, ca de pildă acum!» Şi stoarse păhărelul pîn' la un picur, lăsîndu-l totuşi domol pe masă.

În crîsmă, lumina unui beţigaş de său se sălta pe părălul afumaţi, mîncată de umbra creţurilor ce filfae ca aripile marîi, moî a unor paseri nevăzute. Vr'o două părechii numai, la două mese, incolo pustii. Şi dl Ariton stă foarte trist pe un scaun şi din cînd în cînd tresare, caşi cînd ar visa că a deschis cineva uşa.

Vintilă, beu şi el păhărelul, şi clătina din cap, ca şi cînd i-ar fi căzut foarte rău.

«Măi, zise Sandu, lasă dracului impresiile tale! Aşa beî în zădar! Tu nu ştii cum se bea! Hei! Uită la mine. Eu am cîteodată halucinaţii! Ştii tu ce-s halucinaţiile? Uită, de pildă, noi acum începem cu o jumătate şi noi bem. Dar crezi tu, că eu beu aşa de liniştit totdeauna cum mă vezi? Că văd numai pe dumnea-ei, cum iasă pe porţiţă după mine să-mi spue a sutara: «Sandule, griji de capul tău. Să-ţi ţii cuvîntul!» Porţiţa în urmă se izbeşte, şi eu mă tot duc. Dar aceste le văd aşa, ca într'o ceaţă grea. Şi cînd simt că aici e vorba tot de mărginirea în libertatea mea, mă încrunt şi beaf păhar după păhar. Aici nu sufer nici o contrazicere!»

Vintilă, cînd s'a gătat jumătatea, se învîrtea pe scaun, şi-şi arunca din cînd în cînd ochii la părărie.

«Frate Sandule, eu am o presimţire. Trebuie să plec!» Firele de mustăţi i se respirară de oftatul ce-l îniepta cu buza de din jos spre frunte, vrînd par' că să se răcoriască.

Sandu îl privi încruntat: «Ce-i, mă! funcţionar eşti tu? Tu capeţi 30 de coroane la lună? Nu eşti slujbaş? Uitaţi-vă, domnilor! — şi el părea că vrea să adune privirile celor din crîsmă — asta nu-i Vintilă Marinescu, scriitor la cancelarie . . .»

Vintilă rămase cu minile moî de-alungul scaunului. Ochiul cu priviri bolnave se închideau.

— «Auzi frate, de 25 de ani ne cunoaştem, de 25 de ani bem de trei ori la săptămînă aici

Singeorjui-român.

la crîşma lui Arvinte, şi încă nu s'a pomenit să bem noi o jumătate numai».

Şi'ntr'adevăr, nu beuseră nici odată numai atît. Dar Vintilă totdeauna da să pornească, după ce se găta jumătatea, căci îl muncea presimţiri grozave şi ştia că mai încolo nu se mai poate deslipi de Sandu.

Di Arvinte ştia el bine ce are să urmeze. Aduse o litră. Sandu umplu păharele, iar Vintilă Marinescu, fără să priviască, îi dădu repede drumul pe git.

«Cînd am eu chef, apoi bea şi fără indemnul tău. Dar asta una nu ţi-o mai pot ierta, să mă ofenzezi aici în public! Şi asta aşa ţine acum de 25 de ani! Eū am o presimţire, că din asta are să se întîmple odată un scandal. Un scandal public, aici în crîşma lui Arvinte! Să ştii tu odată, că de ce mă chiamă Vintilă Marinescu!»

Degetele osoase, lungi, pătate de cerneală, mîngăiau firele lungi, rare de mustaţă. Cu ochiul drept făcea semnele de dispreţ pentru pretenii, crîşmarului, care însă nu-l vedea.

Alexandru S. Tămăşan umplea repede cele două păhăruţe şi ştia el că are să urmeze bine, senin după furtună.

«Las' prietene, nu te supăra. Cite nu mi s'au spus mie, mai altcum decît acestea. — Eū am beut odată cu un doctor. Țala-i doctor, mă, să nu-l mai afli părechea. Că avea o frunte şi nişte zvicări şi o păreche de musteţe, cu cari se uita chioriş la crîşmar, cînd umplea glăjiile. Aveam şi apă, dar el apa nu o atîngea; spunea că-l absolut în potruva sănătăţii. — Vezi, așa doctor, mai zic şi eu! Şi Țala mi-a spus, că ori ce supărare înseamnă un pas spre groapă. De pildă el: avea acasă femea harnică şi-l avea drag cum nu s'a mai pomenit. Au avut relații de cînd era student. Dar ce folos că de vre-o cîțiva ani îi tot torăie în urechi o căzanie fără sfîrșit: să fie cum a fost odată. Și el, ca să nu se năcăjască, trebuia să închine. Spunea, că vinul e leac la toate boalele, și iar se uita chioriş cu mustățile la crîşmar. — Așa doctor, frate Vintilă, nu s'a mai pomenit. Și avea niște zvicări...!»

După două litre se împăcău, ca doi pretini buni, ce de 25 de ani bat acelaș drum. Ochii li se umeziau în lucriri bolnave, minile staū grele pe masă ori pe brăţarele înnalte, de nueue ale scaunelor și inimile li se înduioșau tot mai mult.

Alexandru S. Tămăşanu făcea țigări după țigări. Fumul însă nu-l juca în forme cum fac unii tineri de mari speranțe, ci-l slobozia gros innăbușind pe Vintilă și scoțindu-i din piept tusă violentă cu innecuri.

«Mai las' țigara, frate, mai las-o! Eū am o presimțire, că tu te vei inneca odată cu fum!

Hotelul „Hebe”.

Vezi, frate, că ți-se prăpădește casa și tu colbăești ca un pașă turcesc.

— Vintilă mă, tu-mi ești pretin, pretin vechiū. Dar tu n'ai auzit pe doctorul cela cu care am beut eu o noapte întregă! Ce mai petrecere, Doamne, și nu așa într'o crîsmă ca asta. Hotel, d-le! Și înnotam în fum de țigară. Din mustățile doctorului nu s'a g'atatul fumul, pină am eșit afară în bătaia vîntului. Și Țala spunea, că fumul Țasta alungă toți microbii».

Vintilă se nădușe iar în tusă. Zise scurt: Acasă la mine, dumnea-ei, a mea, încă fumează!

— Ce-ți spun eu, mirobii, d-le, fug ca dracul de țămie.

— Nu știu de fug, dar părăluțele mele știu că lunecă! Eū am o presimțire, că în chipul acesta mă va ruina nevastia!

— Ce presimțire, frate, ce presimțire? Dar a mea, crezi că nu bea?! Zvintă, d-le, zvintă! Și apoi pe mine vrea să mă mărginească în libertatea mea. Ce presimțire? Am halucinații, bre omule, știi tu ce-s halucinațiile? Și tot nu mă înfrică. Bea și cînt în crîsmă: «Supt călcîiul cizmii mele, zace dracu ș'o muere și mă 'nvaț' a face rele». Ș'acasă răcnim și ne batem, iar cînd ies pe porțiță, tot vine și-mi zice: să-mi țin cuvîntul!»

În crîsmă au rămas numai ei. D-l Arvinte, buimăcit de somn, se apropie cu un scaun și se așază lîngă ei. Glaja plină scintee cînd și cînd, la săllarea luminii gălbue a săului. Prietini umplu păharele și le golesc. De pe fețele lor se desprinde o durere mare, — deznădăjduire. Tămăşanu sloboade fumul gros și 'nneacă pe Vintilă, care zice, de cite-ori găta de tușit: «Eū am o presimțire, că fumul Țasta te va inneca odată.»

Afară vîntul bate strașnic în geamuri, pare anume venit ca să imprăștie gîndurile celor doi

prietini». Ca răsărit dintr'o călătorie lungă cu mintea, Tămășanu Alexandru oftează și întreabă, dîndu-și capul pe spate: «Măi Vintilă, mă! Măi îți tu minte cînd ne-am cunoscut noi mai întîi și ne-am făcut «per-tu» la cea dintîi halbă de bere? Cum ne-am prăpădit noi de-atunci, cum ne-am mai ticăloșit!»

Vintilă înghite sec, împrăstie cu palmele fumul ce venia să-l înnădușe iar.

Uite, Sandule, de-atunci a curs vreme, multă vreme! Și totuși te văd și acum în crișma aceea. Erai înalt, alb la fața durdulie și abia-ți mija mustața. Atunci mi-a venit o presimțire, că ai fi din neam mare de boer. Și erai numa ficiorul dascălului din Broșteni!

— Al dascălului, da, ș'a dascălii Maria. Ce mai oameni, frate, și cum s'au dus! Aceia nu m'au mărginit nici cînd în libertatea mea!»

Crișmarul ațipise pe scaun. Știa el ce are să urmeze. De douăzeci ș'alița de ani, de trei-ori pe săptămînă între cei doi prietini se țesea aceeaș poveste.

Vintilă sta cu ochii duși, părea că vrea să-și amintească ceva. Într'un tîrziu, văzînd că Tămășanu tace, îl întreabă sfios, cu glas sălcîu:

«Dar eî cum eram pe vremea aceea, Sănducule? Alexandru S. Tămășanu oftă, răsucînd o țigară.

— Măi, prietino, tare ne-am mai trecut noi, mă. Așa o să ne stingem de tot. Cum a putut să se usuce florile de pe obrazul tău și părul acela bălan cum s'a îndurat să se rărească așa? Atunci nu-ți putea «rezista» o fată și eî te iubeam ca pe un frate!»

Vintilă prinse limbă: «Ții minte, cînd am umblat o după amiază întregă pe urma unei codane cu ochii albaștri, cu păr bogat, castaniu?»

— N'a fost cu ochi albaștri, Vintilă, erau negri ca tăciunele. Nu-ți mai aduci tu aminte?

— Eî am o presimțire, că tu nu-ți amintești bine.

— Mă rog! Staî numa să ne deslușim!»

Și se deslușău greu de tot. Ce afirma unul, nega celalalt, dar urma tot era a lui Tămășanu.

Limbile se legaî, mîncînd cuvintele, apoi se deslegaî deodată, trezînd pe crișmar.

«Ce zici d-ta, d-le Arvinte? Care avem dreptate? Hm?»

— Apoi d-ta, d-le Alecu, vezi-bine că d-ta. Ba stai, acum îmi vine 'n minte: Amîndoi aveți dreptate!»

— Amîndoi!»

Și prietiniî mai potoliî, își petreceau înnainte. Luminarea scădea încet, mută, ca un sufler de mucenic, ca suflul celor ce așteaptă în douăă căsuțe sperioase, să vie odată «tata». Afară

vîntul se văita chinuit, alerga și se întorcea iar, bătînd dureros în geamuri.

«Măi, Vintilă, tu știi cînd m'am însurat eî Iac'ășa bătea un vînt ca acum, de să ne iee — mire și mireasă — din trăsură.

— Vezi, eî de atunci aveam o presimțire, că n'are să fie bine.

Tămășanu se înfurie de-odată:

— Cum n'are să fie bine? Nu e bine doară? Nu trăesc eî bine și îndestulit cu dumnea-eî, spune tu, dacă știi că nu-i așa? Poate de tine-ai vrut să zici. Așa mai înțeleg. Sărac de capul tău, nenorocitul. La trei ani după mine te-ai însurat și tu. Și ți-ai luat o beteagă, mă, de-ți mîncă zilele. Așa erai tu odată ca acum? Da te uscă, mă, te bagă în pămînt cu zile. De ce n'ai avut atunci presimțire?» Și Sandu goli repede păharul, izbîndu-l de masă.

Vintilă rămase mut. De bună seama, altul a fost el pin' a nu se însura. Bine a zis Alecu. Și acum iacă, îi poți jupui pielea, că nu s'ar acăța de ea nici un strop de carne! Ce viață a dus el, numai unul Dumnezeuî știe!

Oftează și tușește, înecat de răsufletul de fum al prietiniului, ce sugă lacom din țigară, cu ochii morți.

Măi are o jumătate înnainte și trebuie s'o gate în curînd. Vintilă bea un păhar, suflă cu buza din jos pe frunte, răsfirîndu-și mustățile.

«Măi, frate, într'adevăr că tare ne-am trecut din jumea asta. Uite, eî numai citeodată bag de samă, și atunci am așa o presimțire, că mi se deschide înnainte o groapă. Dar, Alexandre, să-ți spun eî de unul, vezi ăla-i beteag și ticăloșit! Și are nevestă frumoasă și trei băeți sănătoși. Și el zace pe coaste și acuș nu va mai cunoaște pe nimeni. Nici pe Vintilă, care l-a avut drag ca pe-un băiat. Pe ăla să-l vezi tu, frate, și n'a făcut alta, decît a șezut la o măsuță lingă mine, și a scris cu ziuă și cu noaptea în cap! Îl chemam: «hai la o bere!» — «Nu viî!» — «Să cinstești un păhar de vin.» — «Nu-mî trebuie!» — «Un joc de cărți, totuși!» — «Nu știi!» Hei! Acasă-i suridea femeia ca o floare și doi copii bălanî. Bine! Acum ce s'a ales de el? O blană! Și tușește frate, pe acela să-l auzi tu tușînd. Sperie băeții! Și femeia sa nu plînge? Că au dat din casă tot, și acuși i-or scoate și de acolo. Amar de maica lor. Ce suntem noi pe lingă el? Și ăla, frate, n'a beut în viața lui. Și are o femeie, ști o femeie, și trei copii să rămîie pe drumuri! Eî am o presimțire, că vor rămîie pe drumuri! Măi, pe ăla să-l vezi tu bolînd, n'ai mai zice nimic de noi. Eî am o presimțire, că n'ai mai zice nimic.»

Tămășanu ascultă cu ochii duși, apoi oftînd, zise cu glas moale, sălcîu:

— Măi Vintilă, vezi și eu numai așa cite-odată mă gîndesc, că într'adevăr și noi sîntem bolnavi. Uită de pildă acum: mă arde pieptul și gîtul, și capul îmi vuește. Dar ca acela de care spui tu, tot nu sînt. Uită, frate, știu la ce m'am gîndit? Să mai cerem o jumătate și să facem jurămint mare că nu ne vom pune mîi mult piciorul în crîsmă. Să ne jurăm pe dumnealor de-acasă și pe tot ce avem mai scump.

Jumătatea veni, jurămintul se făcu, ca de 25 de ani mereu, și cînd eșiră, crîșmarul le pofii să nu l uite, zimbînd pe supt mustățile mari. Clătinîndu-se se zbăteau cu vîntul.

— Vintilă? Cum îți chiamă numai nevasta? O undă de vînt răpi cuvîntul: «Maria».

— Da, Maria.

— Dar pe a ta cu o chiamă numai, Alexandre?

O altă undă duse vorba: «Susana».

— Da, da, Susana.

Vintilă zise iar: «Eû am o presimțire că pe dumnia-ei, iar o voiû zfla-o plingînd».

— Nu te mai irita, frate. — Doctorul, știu, doctorul... spunea... zvicării...»

Și vîntul răpia lacom cuvintele, alergînd plin de minie.

I. Agîrbicean.

PREMIUL „LUCEAFĂRULUI”.

IV.

MI-E DATA...

Mi-e data mie să trăiesc
Cu dorul fericirii...
Să șed în prag și să doinesc
De farmecul iubirii.
Să număr fire și să cos
Tîrziu pînă 'n amurg
Și firele să le greșesc
Prin lacrimi ce curg.

Așa mi-e data să doresc,
Minune să se facă:
Să fiu iubită, cum iubesc,
Să-ți fiu, bădiță, dragă...
Să nu măi cos tîrziu în prag
Și fire să nu număr;
Să nu măi pling, să rid încet
Lipită de-al tău umăr.

Mi-e data mie ca să port
Povara ne'mplinirii...
Și numai dorul să-l îndrept
În necuprînsul firii:
Dепarte 'n colțul unei lumi
Te va găsi, pribeagul;
Și num'altă vreau să știu
Că-i ud de lacrimi pragul.

V.

ÎN PRIDVOR.

N'a fost față mai frumoasă decît îine nici odată...
Picături de cer sînt ochii de supt genele lucioase,
n a coadelor cunună porți garioafă 'ntunecată
Și cum torci în soare firul caerului de mătase,
Un ală ū domnesc de-ar trece pe cărarea spre fîntînă
S'ar descoperi 'nnainte-ți, socotind că ești vre-o zînă...
De un stîlp săpat în glafuri dulcii tăi obraji lipesti;
Cade fusul... se desface firu 'n cercuri... nu privești...
Gîndu 'ngreunat de dorul luminoase zări colindă:
Căci ai vrea din înfloriți vișini, să răsără dragul
Nalt, cu mijl cul subțire strîns în brîu; să treacă pragul...
Aplecîndu-se spre tine de o mîină să te prindă
Și pe ochi să te sărute și pe buzele fierbinți,
Să vă îmbinați lumina ochilor cu dulci dorinți...
Tu, cu zimbet pe-al lui umăr capul să-l înclinî supus,
Dînsul ușurei să-ți sufle părul de pe frunte 'n sus...
O, coboară peste ochii umezi largle pleoape!...
Șușuind în zbor veni-vor florile să te îngroape
Atingîndu-ți lin obraji ca prin vis niște săruturi.
Și se va vărsa din ceruri să te 'nnece-un rîu de soare,
Iar din crengile de vișin, va zbura un stol de fluturi,
Rătăcind sfios: Să bată din aripi filiflitoare
Peste frunte-ți? Prea frumoasă ești ca să te ia drept floare.

O STAȚIUNE BALNEARĂ ROMÂNĂ.

— Băile dela Singeorgiū. —

Vizitiul pocnește vesel din biciū.

«De-acuma nu mai avem mult.»

Am intrat în valea mănoasă a Someșului. Căii se întind în hamuri și-o pornesc în mers repede. Lanuri bogate, de-a stînga, munți înalți de brazî, cu virfurile pierdute în nori, de-a dreapta, țărnuresc drumul ce duce la Singeorgiul-român, unica stațiune balneară a noastră, a Românilor.

Borsecul avea și el pe vremuri caracter românesc, cînd elita societății dela noi și din Regatul României petreceau aici lunile de vară. Vremile s'au schimbat. Borsecul ar fi putut să ajungă proprietate românească, dar cei, cărora li se îmbiase aceste băi, au șovăit, și astăzi Borsecul, ca și celelalte băi din ținuturile românești, sînt isvoare de venituri și îmbogățire ușoară în minile străinilor. Nicî Mehădia, nicî Buziașul, nicî Vilcele, Tușnad... nu sînt ale noastre. Ale noastre mai sînt numai băile ascunse între munții romantici de pe valea Someșului, băile dela Singeorgiul-român.

Călătoria dela Bistrița, stațiunea finală a căilor ferate, pînă la aceste băi, e o adevărată călătorie de descoperiri. La fiecare pas, frumuseți noi îți deșteaptă interesul. Ai pus piciorul într'un colț de țară românească de-o bogăție necunoscută. Jur împrejur pădurî întinse de brazî și fagi, la Singeorgiū izvoare minerale cu ape tămăduitoare, la Rodna și dincolo de Rodna băi de plumb, argint și aur, un aer îmborsădit de mirosurile ozonifere ale brazilor... și toate aceste supt un cer senin, proptit, par'că, în depărtări albastre de virfurile înalte ale mun-

ților Rodnei: gigantul *Pietrosul mare* (2305 m.), *Ineul* (2280 m.), *Gargaleul* (2100) și *Virful repede* (2977 m.)

În mijlocul acestei lumi românești, o comună mică te izbește prin caracterul ei ciudat. E *Entradamul*, singura comună, în Ungaria, locuită escluziv de ovrei; un sat de vre-o 100 case, construite toate la fel, de-alungul frontului cu «tîrnațe» de lemn, pe carî în zilele de vară se soresc ovrei habotnici, în caftane lungi, cu camilafcă în ceafă, și — afară de-o nemțescă stricată, — neștiind altă limbă decît — românește. Sînt Ovrei din Galiția, așezați aici în grup, și pripășiți în număr mai mic și în celelalte comune din jur. Chiar și în Singeorgiū casele din capătul satului sînt locuite de ei.

Aici însă numărul lor e disparent. Numai prin îmbrăcămintea lor de habotnic se relevă în mijlocul celor 3000 și mai bine de Români, cîți locuiesc în Singeorgiū. Acești locuitori, curați la îmbrăcăminte, sănătoși la față și voinici, sînt cea mai bună recomandație pentru apa minerală din comună.

Fără reclame senzaționale, apa dela Singeorgiū s'a impus prin calitățile ei extra-ordinare constatate de medici-specialiști, cari o pun în fruntea apelor de aceeași compoziție chimică: apele de Rohitsch, Vichy, Gleichenberg, Selter, Salzbrunn ș. a. Pe cînd pe la începutul anilor 70 și pînă la 1890 frecvența oaspeților varia între 200—300, astăzi băile aceste sînt cercetate de 900—1000 bolnavi.

Creșterea aceasta a frecvenței, firește, în rîndul întii se datorește băilor reci și calde și celor cincî isvoare, cari împreună produc la zi o cantitate de 430.855 litri apă alcalino-muriatică, pusă în vînzare supt numirea de «Hebe».

Cea dintiū pomenire despre aceste băi datează din anii 1818 și 1820, cînd doi balneologi transilvăneni *S. Bělteky* și *S. Pataky* au cercetat băile minerale din Transilvania, între altele și băile dela Singeorgiū. Izvoarele deja înainte de 1848 se întrebuițau pentru băi, deși erau încă într'o stare primitivă. Începînd cu anul 1857, cînd se zidi cea dintie hală și cele dintii scaldătoare, firește numai în lemn, Singeorgiul ia alt aspect. De-atunci an de an s'au făcut îmbunătățiri noi și corăspunzătoare frecvenței, încît astăzi băile dela Singeorgiū au un caracter de adevărate b I moderne.

Întrînd pe terenul băilor, un deal de formă conică îți atrage numai decît luarea aminte. Din sînul acestui deal, cam la jumătatea înălțimii lui, își iaū obîrșia izvoarele principale. În

Scalderle și jurul lor.

Scaldele reci și calde.

virful dealului, de unde și se desfășură o pinză lată de frumseți neperitoare, stă din vremuri bătrâne un chiosc singuratec.

E atîta neastîmpăr de lumină, atîta muzică de colorii în icoana ce-o cuprinzi cu ochii, de-aici de sus.

Indată la stînga, oțelul «Hebe» împrejmuit de un parc, și mai la stînga satul, cu cele două biserici române, în fața sa covorul verde al văii «Borcutului» cu vile și case de vară ascunse printre copaci bătrîni, la dreapta o aleă lungă ce te duce tot printre brazi, iar la picioare, pe același plan cu izvoarele — terasa.

O învălmășală de lume fără grijă, un haos de glasuri vesele... Copii drăgălași în haine ușoare de vară, fetițe și fete sprintene, mame fericite, tineri sburdalnici, bărbați serioși... și vorbă românească și doină românească!

Dacă băile s'ar fi dat în exploatare la streini și nu s'ar administra în regie proprie, prin un comitet și comisiune administrativă, — veniturile lor, poate, ar fi mai mari, dar s'ar fi pierdut caracterul lor românesc și ar fi perit în scurtă vreme, cu siguranță, și cea din urmă stațiune balneară românească, cum am pierdut deja celelalte izvoare: dela Anieș și Valea-Vinului, locuri de excursiuni de rară frumsețe.

În apropiere de 15 klm. dela Singeorgiū zace orașelul Rodna, una dintre cele mai ve-

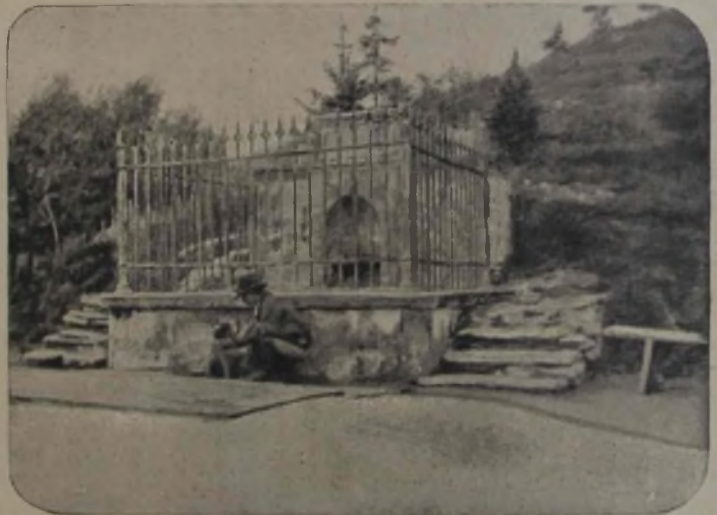
chi comune românești, undet răiește nonagenarul nostru academician și botanist Florian Porcius. Pînă la venirea Tătarilor (1242), Rodna fusese oraș mare cu multe zeci de mii de locuitori și fiind situată la granița Transilvaniei și a Bucovinei, de mare importanță comercială. Ars și pustiit de Tătari, din toată marea de odinioară n'au mai rămas decît cîteva ruine și canale subterane. Rodna astăzi e o comună de peste 4000 locuitori cu o biserică românească zidită pe ruinele unei vechi biserici în stil gotic, a cărei poartă de intrare, acum stîncă masivă, se mai vede și astăzi inaintea bisericii noi.

Dincoace de Rodna se află izvoarele dela Anieș, proprietatea fostului ministru Andrei Bethlen, dincolo de Rodna, într'o vale îngustă, țărnută de riușorul repede Izvorul, — Valea-Vinului, proprietatea societății carpatine maghiare din Cluj.

Și mai la deal, ajungem la băile de plumb și argint, la topitoare, intrăm în «Strimtoarea dracului», formată de stînci uriașe cari de asupra capetelor noastre par a-și întinde minile... Și par'că un dor necunoscut ne mină mered înainte înspre Carpați... Pleșuvul Ineu străluce în bătaia razelor de soare, și par'că induișat privește peste hotară, la țările surori, Bucovina și Moldova.

Dragi cititori, mai fericiți decît noi cești legați de munca grea a scrisului zilnic, — dacă îndemnați de șirele noastre veți cerceta odată locurile aceste, salutați și în numele nostru acest depărtat cuib de viață românească, acest colț de pămînt românesc!

M. Aegea.

Izvorul tîmăduirii.

MINE.

Bunicii din bunici s'au jucat la umbra lui, care trebuie să fi fost mult mai mică pe vremuri. Cite petreceri și nunți nu s'au întocmit supt freamățul brațelor sale puternice, vibrind duios în cîntecele vioarelor și ale pasărilor.

De cite ori nu i-a plins sufletul de înduioșare supt undularea armonioasă a frunzelor?

Se simțise atît de fericit cu ai săi!

Și-ar fi întins brațele să adăpostească întreaga lume, bună și rea. Iertarea și blîndeța țineau la el loc de ură.

Intr'o vară, un uragan furios îi rupse o parte din braț. Sărmanul nuc! Poate s'ar fi stîns de durere, dacă cel mai tînăr și cel mai din urmă vlăstar al unei generații pierdute nu l-ar fi îngrijit și mîngăiat.

Tînărul prieten nu se putea lipsi de el.

După cite dureri și întristări, nu și-a regăsit în copilărie liniștea, aci la umbră! Urmărit de vre-o greșală, în ramurile lui era scăparea...

Odată, pe niște călduri grozave, ține minte că a adăpostit o mulțime de oameni.

Și-a auzit binecuvîntări destule; toți îi uau viață lungă. Numai unul a zis:

— Ce bun ar fi de un pat.

A tăcut. Era învățat cu năcazurile. De un

singur lucru i-a pîrut însă rău: că nu și-a putut cunoaște dușmanul.

O duse citva timp bine, pînă cînd într'o zi nu mai văzu pe micul pieten. Nu se plînsese nimănu; doar în puterea nopții stelele îl mîngăiau cu razele lor reci, iar vîntul îi șoptea, că odorul n'a murit ci rătăcește prin străini.

Vestea asta îl mai alină.

Intr'o dimineață auzi din nou vocea de odinioară.

— Ce mai pat are să iasă dintr'însul.

Peste o săptămînă, trunchiul său puternic zăcea la pămînt, cu brațele întinse: Un veac de viață stîns într'o clipă supt tăișul ferului. Mult timp stătură crengile la pămînt; deasupra lor, ca într'un vis rău, pasările sburau repede, cu teamă, fără să se mai abată...

Și vechiul prieten s'a reintors din străini, mînat de dor. Cîte are să-i povestească el acum! Plăceri și mahniri, în adîncul cărora amintirile copilăriei lucesc ca un colț de senin la capătul îndepărtat al unei bolți. Și cum are să-i jure, că nu se va mai despărți de el — unic și statornic credincios — nici odată! Dar e tîrziu, e noapte Mine se va duce în grădina și îl va zice *bun găsit* la razele sfînte ale răsăritului.

Caterina S. Bassarabescu.

PE PODMOL.

Noapte caldă, lună plină,
Apa 'n vale curge lin...
Pe podmolul din grădină
Patru fete torc la in...
Picură din ochi la una
Lacrămile pe fuior,
Alta cîntă cîntă 'ntr'una
Și se 'ngîină cu-al ei dor.
Iar a treia răsucește
Și precum a învățat,
La a patra-i povestește
Vorbe goale de prin sat.
Iar copila care stoarce
Apa genelor și toarce,
Se gîndește 'ntoarsă 'n sine:
«Ce e viața pentru mine?
Trecă, poate mine seară

Voî sta singură 'n cămară
Ușurată de-al meu plîns,
Voî miji la focul stîns
Ah, în aste ceasuri sfînte
Nime 'n lume nu le știe...
Vine, vine de departe,
Bate lin în ușa mea.
Îi deschid și se luminează
Palid subreda chilie.
Pare c'ar pătrunde luna,
Prin părăi pe undeva.

Noapte caldă, lună plină,
Dulci mai sinteși griji deșarte...
Pe podmolul din grădină
Toarce-un greer mai departe.

Maria Cunțan.

FOI RĂZLEȚE.

D. Anghel: *În grădină*. Poem. București, I. Socecu 1905, pp. 56.

Aș vrea ca acestor șire să le pot împrumuta căldura prietinieii care m'î leagă de poet, căci sint neuitate pentru mine nopțile acele intime cînd el mă purta prin grădina-i fermecată. Acum porțile grădinii sint desch-

se pentru toată lumea; nu mai e Mitif care-și duce prietiniil pîntre straturile zmăltuite de flori, găsînd un cuvînt de admirație pentru fie-care dintre ele, — ci e o recepție la poetul Anghel. A muncit cincisprezece ani ai tineretii sale, plivînd fără odihnă buruienile, îndreptînd necurmat linia avîntată a straturilor, desmierdîndu-și zi cu zi florile iubite. Si cînd a crezut că a sosit vremea, a dat porțile'n lături, făcînd intrare, la altarul frumosului, celor însetați de el.

Și lumea va intra. aducînd cu sine preocupatiil zilnice și chiar dac'ar lipsi pizmașii și einiciil cari sint în stare să calce pe o floare, se vor afla nepăsătorii, grăbiții, cari nu vor ști că te poți opri înaintea unei nalbe, în admirație. Cel mai puțin vor aduce cu sine seninătatea sufletească, ca să priceapă că-i

De ajuns o candelă 'ntr'un templu, și-i deajurs într'o grădină

O floare, ca să 'nvelească un suflet singur ce visează.

Cătră acești puținii mă îndrept, să dau cu ei o raită prin locurile de cari mă leagă duioase amintiri.

Grădina în care intrăm nu-i de pe alte țăr-muri; florile nu vorbesc, ci strălucesc în mil de fețe și ne îmbată cu mirezmele lor. Nici una nu-și spune povestea ei. În grădina lui Anghel e stăpînă Natura, nu fantazia; poemul lui nu-i o mitologie, ci o'nchegare de douăzeci de cîntece lirice despre flori, fără de acțiune, numai descrieri și impresii.

Dar viață e din belșug și aici, nu viață ome-nească, ci de flori, și fără de zeități din grădina aceasta se degajază o nețărmurită sfîntenie.

Mirezme dulci de flori mă'mbată și mă alintă
[gînduri blînde. . . .

Ce iertător și bun țî-i gîndul în fața florilor
[plăpînde!

Așa începe poetul.

Și începutul acesta ne face să pătrundem în sufletul poetului: bun și iertător afară din cale, de-o religiozitate profundă în fața frumseții, o fire senzitivă, dispusă totdeauna să lege reflexiil de impresiile din afară.

Voiu cerca să ilustrez cu cite-va pilde aceste note caracteristice firei poetului.

Bunăitatea lui Anghel, fără de care poemul nu s'ar putea închipui, e ertătoare față de micile greșeli ale altora, în fața eternelor idile.

Născute dintr'o sărutare, și moarte după zece zile, cari în sările de vară trec pe sub umbrele platanilor din grădina Luxemburgului, poetul nu încrețește fruntea, ca moralistul ipocrit, ci șagalnic ne pune o întrebare de conștiință:

Pe zilele acelea cine din noi nu și-ar da anii?

Pentru sărmana fată bătrînă, în casa căreia se uscă troenile de flori culese zilnic din grădina, căci e scris, că

Mor florile măhnite, toamna, în casa cui n'a fost
[mireasă

el are o vorbă de mîngăere, arătîndu-i brîndușele încă în floare

Și poate soarele de toamnă, s'o 'nduioșă să-ți incunune
Pe frunte mîndra lui betea!

Floarea căreia el dedică o poezie de patru strofe e cea mai oropsită, cea mai nearătătoasă: Măgheranul, căci în bunăitatea lui sufletească, simte că disprețuindu-se se face o nedreptate acestei cenușărese între flori, pe care natura n'a înzestrat-o cu haine strălucitoare. Iar noi cetitorii, pe cari dl Brătescu-Voineșii ne-a împrietenit deja cu Măgheranul, de aci înainte îl vom iubi. Reproduc poezia în întregime, căci nota aceasta de milă față de oropsiți prodomină în producțiunea poetică a lui Anghel:

Au înflorit iar măgheranii și n'a prins nimenea de veste.
Și-acum se trec, cum trec pe lume alitea vieți ce pîn'
[la moarte

S'ascund în numărul mulțimei și umilite staă de-oparte,
Cum stă între surori sfioasa Cenușăreasa din poveste.

Tăcuți și triști se trec în taină, cu fruntea în pămînt,
[plecată,

Și nici o mînă cătră dînsii nu se întinde ca să-i rumpă
Căci fetele așa-s făcute ca să le placă haina scumpă,
Și ei, sărmanii, n'au nimica să poată-ademeni o fată.

Dar cum mor formele spre sară, și crește luna fără
[veste,
Un miros blind, cum nu e altul, pătrunde-atât de cald
[și dulce,
Că fetele, uitînd de noapte și că e ceasul să se culce,
Rămîn pină tîrziu pe gînduri, oftînd cu dor lingă fereste.

Oftează fetele și nu știu, a doua zi de dimineață,
Cînd se coboară în grădină că'n biata floare cenușie
Ce se ascunde umilită, e-atît parfum și poezie. . . .
Și măgheranii mor în taină cum au trăit întreaga viață...

Ca o a cincia strofă s'ar putea adăoga strofa
care sffrșește altă poezie («Dureri scumpe»):

Așa mor florile'n neștire, așa-și sting ochii bunii lumina
Și'n preajma vieții care rîde, cine-ar gîndi, privind
grădina,
Că sub surisul ei s'ascunde o ne'ntreruptă agonie! —
Cine-a'nțeles cit plîns ascunde sub ochi o dîngă vorie?..

Admirația aceasta pentru flori nu se poate
naște decît în sufletul aceluia care are o adîncă
religiozitate pentru acea

. . . Fantazie uriașe ce-a dat un straiu la fiecare.

Am citat versurile în cari o floare, într'o gră-
dină, se aseamănă cu o candelă'ntr'un templu.
În poezia «Melancolie» avem o rugăciune ri-
dicată «liniștei în natură» de o evlavie și cucerni-
cie admirabilă.

E liniște ca'ntr'o săhăstrie în grădină. Nicî
un grier nu s'aude să'nalțe imnul vieții, doar
petale albe, diafane de trandafir, pică, înstăruința
mirezmei dulci cari plutesc prin aer.

Cu visuri, cu gîndiri frumoase, cu fantazia mea, cu viață
Învins de-o milă nesfîrșită aș vrea să'mpoporez natura
Dar brațele îmi cad trudite și mută îmi rămîne gura
Simțînd nelămurit în mine că numai liniștea-î măreață.

Un cînt, cînt de duios, acuma n'ar fi el oare-o pingărire,
Cînd e atîta armonie în ne'ntrerupta, sfînta pace?
Grădina-î o poemă dulce și, vezi tu, vîntul care tace,
E ca o mină adormită pe coarda rupt'a unei lire.

Cît talent de artist e în aste două strofe,
în cari Anghel a aflat cuvinte ca să exprime
niște sentimente, pe cît de puternice, pe atît
de vage! Cel dintîi sentiment pe care-l stîr-
nește Liniștea naturii în sufletul acesta deo-
sebit de bun, e mila. Știm de ce. Lipsa de
mișcare, lipsa de viață evocă în el cuvîntul:
moarte. Petalele trandafirilor, cari se scutură,
sînt semnul tristei agonii ce se ascunde supt
surisul împietrit al grădinii. Și în mila lui
pentru sărmanele-î sorioare cari mor, ar vrea
să aducă el viață în «pacea asta funerară».
Dar ori ce încercare de a rumpe «liniștea te-
sută în jurul celor ce au să moară», fie măcar
cu un cînt cît de duios, fie chiar cu un vis

eșit din fantazie omenească, îi pare o profa-
nare. Căci încetul cu încetul, nelămurit, simte
că în fața lui, a omului, stă o divinitate; Li-
niștea aceasta e o putere elementară, pe care
n'are nimeni dreptul s'o turbure, nici chiar
vîntul, care tăcînd

E ca o mină adormită pe coarda rupt'a unei lire...

Ce frumoasă e comparația aceasta din urmă!
Cu cît o comparație unește două lucruri
mai depărtate, cărora li-se găseșc însușiri co-
mune, cu atîta ea are o mai mare valoare es-
tetică, căci pe lingă calitatea de a produce în
noi înțelegerea, ea mai are și farmecul noului.
Poemul lui Anghel e bogat afară din cale în
astfel de comparații nouă, în asociațiunile de
idei neașteptate, cari denotă niște simțiri foarte
rafinat. Acelaș vînt ce zace ca o mină obo-
sită pe coarda rupt'a unei lire, îl vedem în
altă parte, cînd vine încercat de mirezme, să-
muit cu «o năframă care-o scuturi». Luna
ce răsare printre stele «s'alege albă și scinteie
ca un băn nou într'o comoară», și noaptea
voluptoasă de vară

E o noapte dulce alungată dintr'un seraiu, de vre-o
cadină.

De multe ori comparației ei îi dă un rol
deosebit de important. Limba noastră e un bun
moștenit și de aceea necomplet, căci strămo-
șilor noștri le lipsea multe dintre noțiunile cu
cari noi lucrăm zilnic. E știut, că marele poet
Omer distinge rău culorile și în poeme medie-
vale găsim căi cărora li se dau atributul de
verde și cîni roșii. Distingerea culorilor cum o
facem noi azi, nu datează de mult. Și mai să-
racă e limba pentru nuanțe muzicale, așa în
cît dezvoltîndu-se cu o repeziune mare facul-
tățile muzicale ale omenirii, au trebuit create
cuvinte nouă: *sol, fa, do, mi* etc. E însă ca-
racteristic, că pentru diferitele mirezme, pînă
azi n'avem expresiuni. Asta documentează, că
am rămas tot pe o treaptă de imperfecție. Dar
dacă mulțimea nu simte nevoie de a preciza
diferitele parfumuri, sînt unele firi cu senzuri
mai perfecte, pentru cari deosebiriile aceste
cer să fie exprimate.

Cînd Anghel ne conduce în grădina sa
«după ploaie», cînd aerul s'a limpezit și s'a
început naiva florilor urgie, el ne învață să
simțim, că crini au o «boare profană și grea»,
că iasomia trimite un parfum «blind ca un
gînd de pace», iar verbinelero miroasă voluptos
«a dragoste și a moarte».

Ceea ce nu i-a putut oferi limba, prea să-
racă încă pentru simțiri mai rafinate, i-a dat
arta: în loc de cuvinte avem comparații. Fi-
rește că, pentru ca să poți produce în ceti-
tor starea aceea de rafinerie sufletească, ca

Someșul.

Strada principală și Biserica.

să fie capabil a simți mai adinc decât de obicei, a-și asocia idei de abstracțiuni, trebuie să-l pregătești cu mijloace artistice extraordinare.

Și Anghel e acest artist. Îmi pare rău, că spațiul nu-mi permite să vorbesc despre măiestria versurilor sale, așa cum aș dori. Faptul însă în sine că îi reușește să ne încâtușeze atențiunea asupra unor flori într'un poem de douăzeci de cîntece, în care nu ne așită interesul prin nici o povestire, în care fantaziile noastre nu i se dă nici un rol, ne arată că avem de a face cu un artist mare, care poate să deslege problema grea de a ne impresiona prin descrieri și de a ne descrie impresiile. Spre acest scop el ne introduce în grădina sa «cînd te urmează pretutindenți un miros vag de fructe coapte» cași cînd florile s'au înveșmintat în straile de primăvară, cînd supt căldura soarelui de amiază crinul întristat «își frînge trupul svelt în două» cași cînd ploaia a înviorat florile încingîndu-le în luptă, ziua, cînd florile rid în grămadă «de pare că ar fi căzut pe straturi un stol de fluturi de argint» și noaptea cînd «nu mai cunoști de-s flori de umbră sau dacă-s flori adevărate». Și totdeauna găsim lucruri nouă de admirat în grădina lui. Nevoind să mai citez altă poezie, rog pe cetitori să recetească Măgherani și să observe cît de minunat știe poetul să introducă pe nisimite floarea aceasta în cadrul în care i se accentuează valoarea. Ei, care ziua «nu poate ademeni o fată», îi trebuie cadrul nopții și noi nici nu simțim cum poetul încetul cu încetul întunecă peisajul, face ca să «moară formele» în jurul

nostru și ne desarmează ochiul deprins să caute culori strălucite. În schimb însă luna «crește fără veste» și ne predispune să primim cu dragoste parfumul cald și dulce al floarei, care se ascunde. Toate aceste cetitorul nu e obișnuit să le observe, nu-l impoartă cite nopți de nedormire s'au dat pentru desăvirșirea asta de formă, cîtă căutare a premers unei rime ferice și nouă (ce frumos rimează *raziml* cu *aziml* în poezia «Dragoste»!), care azi, cînd forma poeziei române a ajuns la o așa perfecție, înceată de a fi numai o cerință și e o calitate. Ceea ce pricepe însă ori cine e, că poemul *În grădina* însemnează un eveniment în literatura română, în care aduce o notă nouă.

Anghel a fugit de zgomotul lumii în umbra liniștită a unui boschet, nu pentru că lumea nu-l interesează. De cite ori nu ne arată reflexiile sale, cît de bine a văzut oamenii și cît de adinc le cunoaște sufletele! A fugit însă de pulsația vieții zbuciumate, pentru că a ocolit impresiile prea puternice, pentru că coardele firei lui sînt atît de întinse, de sînt capabile să vibreze și în fața unor impresii de natură intimă, lină. Și noi ascultăm aiuriți melodiile aceste nouă și spunem cîntărețului măiestru: «Mai cîntă!»

Di Kimon Loghi, a cărui nume se leagă azi de apariția volumelor celor mai de samă de versuri românești, a știut să înfrumsețeze acest volum elegant tipărit cu niște vignete de toată frumusețea, tinute în ton decorativ, din cari sîntem fericiți că putem reproduce la acest loc cîteva.

Dr. S. P.

CRONICĂ.

Teatru la Sibii.

Sibii, Maiu 1905.

În serile de Simbătă 30 Aprilie și Duminecă 1/14 Maiu, diletanții români din Sibii sub conducerea d-lui Z. Bârsan și cu ajutorul d-sale și al d-rei M. Voiculescu, ne-au încântat cu reprezentațiunile cit se poate de reușite. Simbătă s'a jucat mai întâi piesa în versuri «Jean Marie» de André Theuriet, tradusă din franțuzește. Scene foarte înduioșătoare ce se petrec într'un sat de pescari. Theresa, copila unor pescari săraci, e logodită cu Jean Marie care pleacă pe vapor, dorind să câștige bani pentru viitoarea lui căsnicie. Vaporul pe care se află se scufundă. Theresa își deplînge 4 ani de zile mirele pe care-l socotește inecat. În răstimp tatăl ei moare; mama e bătrână și bolnavă; mizeria o conștrânge să se căsătorească cu bătrînu Joel. Moare apoi și măică-sa. Ea, cu toate atențiunile delicate ale bătrînului soț, e tot tristă și îl mărturisește în sfîrșit cum nu poate uita pe cel mort. Deodată apare Jean Marie, care printr'un miracol scăpase cu viață și după ce muncise și adunase bani prin țări străine, venea să-și împlinească visul de fericire.

Rămîne ca trăsnet cînd află din gura Theresei că ea e măritată, însă simțind că tot îl mai iubește, vrea s'o înduplece a fugi cu dînsul. Dar — sublimă virtute — Theresa rezistă și îl conjură să se întoarcă de unde a venit, să nu se mai întîlnească. Muștrarea păcatului i-ar schimba iubirea în ură și ea vrea să poarte în suflet dragostea lor curată și neprihănită. D-ra Voiculescu a jucat admirabil rolul Theresei, iar rolurile bătrînului Joel și pe-al lui Jean Marie le-a interpretat pe rînd d-l Z. Bârsan ca un adevărat artist. În rolul lui Jean Marie a mișcat și înduioșat publicul încît nu-l putem aduce destule laude.

În «Necinstiții», dramă în 3 acte, tradusă din italienește, a fost cu entuziasm aplaudată D-ra Voiculescu în rolul unei soții care din neștiință, sperînd să îmbunătățească traiul soțului pe care îl iubește, ajunge să-l înșale. Pe Carlo, soțul înșelat, îl joacă de minune d-l Bârsan. Diletanța care juca pe d-na de Fornaris (soția unui angajat defraudant care vine să cerșescă indulgența juraților) n'am putut-o asculta cu atențiune fiind prea grozav impresionată de înfățișarea d-sale; prea era afară din cale înegrită și urîțită. Nu știu deci de-a dovedit talent, cea ce putem însă afirma că-l lipsește cu desăvîrșire, este de sigur «vanitatea». Ceilalți diletanți au jucat care de care mai bine s'au fost foarte mult aplaudați. Duminecă seara s'a început cu

«Lăutarul din Cremona» de François Coppée al cărui subiect e atît de cunoscut dar, durere, în românește așa de prost tradus. D-l Bârsan a jucat cu toate acestea atît de bine — mișcînd mai ales pe dame pînă la lacrimi, în rolul Coșoșatului Filippo. O simpatică diletanță Sibiană a interpretat rolul Gianinei mult mai presus de așteptările publicului care nu știa ce să admire mai mult la dînsa: frumsețea răpitoare sau focul sfios și modest al copilei iubitoare care s'ar bucura de succesul prietenului nefericit dacă acest succes n'ar fi zădărnicea dragostei ce o leagă de un altul. Tatăl Gianinei, vestitul Maestru, a jucat tot pe atît de bine, asemenea și Sandro iubitul. Ca încheiere, d-l Bârsan ne-a dat o comedie plină de haz «3 pălării de damă». Ca să fim de tot sinceri, trebuie să mărturisim că alegerea putea fi mai bună. De oare ce avem așa de rar privilegiul de a ne bucura de teatrul românesc în Ardeal, ne-ar părea bine să vedem piese care să aibe și o oarecare valoare literară, fie ele și traduceri. O spunem în treacăt și fără să ne împedice de-a repeta că Comedia «3 pălării de damă» a fost foarte reușită. Spre surprinderea noastră d-l Bârsan care nu știm să mai fi jucat în Comedii, ne-a plăcut peste măsură în rolul Otețeanu iar diletanții au ajuns cu toții în această piesă la culmea succesului primind flori peste flori și stîrnind aplauze într'adevăr frenetice.

Felicităm din inimă cu căldură și sinceritate pe neobositul și excelentul regisor d-l Zaharie Bârsan.

* * *

Asociațiunea la Cluj. Despărțămîntul Cluj al Asociațiunii prin noua sa activitate atrage luarea aminte a tuturor oamenilor de bine, cari se interesează de soarta culturală a poporului nostru. S'au împlinit zece ani, de cînd din această cetate așezată în inima României de dincoace, nu ne mai sosesc vești îmbucurătoare. Obosită parcă de zguduitorile evenimente, viața românească în acele părți a dormitat în întunec de zece ani împliniți. Acum, reculeasă și premenită de suflete tinere și entuziaste, înalță steagul unei activități pe care stau scrise frumoasele cuvinte: «Lumină și adevăr». În adunarea generală a despărțămîntului, ținută la Feleac, în ziua de 21 Maiu n., s'au întrunit poporul din jurul Clujului, cărturarii l-au luminat prin prelegeri populare și l-au povățuit cu toată căldura inimii lor care e calea cea dreaptă a vieții românești. Tot din acest prilej despărțămîntul a hotărît scoaterea unei *Biblioteci* pentru popor, a cărui prim număr cuprinde programul de activitate din viitor al comitetului. E un program foarte întins și cu multă pricepere scris de directorul despărțămîntu-

lui, Dr. Amos Frincu, din care multe puncte ar putea fi adoptate și de secțiunea centrală. Vrednicilor bărbați, cari lucrează cu atita dragoste și înțelepciune pentru luminarea și înaintarea poporului nostru, cu toții le trimitem urările noastre de bine. Dumnezeu să le ajute!

* * *

Expoziția «Asociațiunii». Cu ocazia inaugurării Muzeului istoric și etnografic, ce se va face în luna August, se plănuiește o mare expoziție care să fie icoana fidelă a întregii noastre vieți românești. Din programul ce l-am primit vedem că expoziția va cuprinde o parte etnografică și una istorică-culturală. Cea etnografică îmbrățișează: situațiunea geografică, viața comunală, casele țaranilor români, tipul și portul țărănesc, locuința țaranului român, industria textilă și alte industrii de casă, agricultura, economia vitelor, cultura grădinei, cultura viilor, pădurăritul, stupăritul, cultura viermilor de mătasă, industria agricolă, păstoritul, vinatul și pescăritul și industria minieră; iar partea istorică-culturală: istoria politică, istoria culturală, istoria militară, teritoriul și credincioșii bisericilor române, averea bisericilor, bisericile și mănăstirile, școalele confesionale, istoria bisericilor, literatura bisericească, producțiunea literară, expoziția științifică, pictura, sculptura, muzica română, arștii români, industria de artă, «Asociațiunea», alte societăți culturale, expoziția băncilor, partea generală și cea specială. Din înșirarea acestor numiri, cari vor forma tot atâtea secțiuni ale expozițiunii, putem vedea că planul e foarte întins, care, realizat chiar numai în parte, va fi un nou titlu de glorie pentru Asociațiune.

* * *

Iubileul «Reuniunii române de muzică» din Sibiu se va serba în 8 Iunie a. c. st. n. Vor lua parte toți foștii ei membri și corurile românești din patrie. În 8 Iunie, seara, va fi un mare concert festiv, iar a doua zi se va reprezenta opereta «Moș Ciocirlan» de Cav. de Flondor. Programa detaiată se va publica la timp.

CĂRȚI ȘI REVISTE.

Dr. M. F r i e d w a g n e r: *Romänishe Volkslieder aus der Bukovina.* Sonderabdruck aus der Festgabe für A. Mussafia. Halle, M. Niemeyer, 1905. pp. 34.

Ca și predecesorul său, Dl Th. Gartner, dl M. Friedwagner, profesor de limbile romanice la universitatea din Cernăuți, ajungând într'un centru românesc, s'a dedicat cu iubire, și — broșura de cintece populare pe care a scris-o ni-o arată — cu multă pricepere stadiul limbii și literaturii românești. După o introducere sumară în care dă citeva date exacte despre Români

din Bucovina și o apreciere călduroasă despre literatura noastră populară, tipărește cincizeci-și-trei de cintece, între cari unele nouă și foarte frumoase. Notele explicative din josul paginilor de natură literară și filologică, arătându-se variantele din cele mai însemnate colecții de cintece populare, dându-se explicațiile necesare celor, cari nu au avut ocazia să audă pe țaranul nostru cîntînd doine și improvizînd strigături, lămurindu-se unele datini și versuri grele de înțeles pentru străini, arătîndu-se sensul cuvintelor provinciale și a idiotizmelor și atrăgîndu-se atenția cetitorului asupra unor construcții sintactice remarcabile. Notele aceste, cari dovedesc cit de adinc a pătruns autorul lor în firea limbii românești, pot servi de model tuturor celor ce dau în vileag colecții de cintece populare, cari din nefericire, la noi, nu-s de cele mai multe-ori decît niște aglomerări de material necernut, strîns fără critică și publicat fără de metodă.

Dorim din inimă, ca dl F. să găsiască răgazul necesar ca să ne dea încurînd o colecție mai mare în felul celui de față și recomandăm elevilor săi români, cari au ocazie să culegă poezii din popor, să-l pună la dispoziția un material mai bogat ca să poată face o selecție ce va avea și o valoare literară.

Dr. S. Pușcariu.

* * *

Mihail Sadoveanu: Povestiri din război. București, 1905. 250 pp. în 8°. Fără îndoială volumul acesta este cel mai bun dintre cele cinci volume pe cari dl Sadoveanu le-a scos la iveală într'un interval de un an abia. Eroii acestor povestiri sint așa de viguroși deseriși încît îl vedem mișcîndu-se înaintea noastră și ne pomenim și noi luați în vârtejul asaltului: căciularii răcnesc, înalță straturile puștilor, izbind din greu în baionete și în țeste omenesci... oțiterii răcnesc și ei, îndesîndu-și chipul cu revolverul, cu glasurile îngroșate în pică de cărbune și pucioasă. Luați odată în acest vârtej, eroii ne sint din ce în ce mai cunoscuți și mai dragi: waghîștrii cu mustățile mari, cari amestecă glumele cu injurăturile, Buzămurgă, țiganul, sublocotenentul Pietraru, căpitanul Corban, și călărașul necunoscut pe care nu l-a chemat decît: Vasile alui Tudor!

Puțin din ei scapă teferi din înclăstarea războiului; cei mai mulți se rostogolesc pe cîmpiile Bulgariei, fără frică și fără părere de rău, căci doar își daseră bine seama, cînd au plecat de acasă: «Ce poate să ni se întîmple acolo în război? Cel mult o să murim. *Ei, și?*»

Și ochii ni se umezesc, și șirurile ne fug dinaintea ochilor, cînd vedem, cum cei rămași adună pe cei morți și-i așează în groapa comună. Glasul preotului se înalță, batalioanele își descoper capetele, și gornistul suspină din goarna innăbușită cu palma, melodia trăgănată a morții: «Flacălă vrednică cu suflute potolite! voi umiliților și nebăgaților în seamă! Sub pasul vostru s'a cutremurat pămîntul străin. Voi ați răbdat și ați suferit, ați lăsat în urmă căminul pustiu în lacrimi! dar cumplita noastră vitejie a suflat negura de pe moșia părinților noștri. Fraților, pace vouă!»

Printre aceste figuri de bronz se strecoară și citeva scene idilice, ca în «Prinzul», «Ceasuri de pace», «Mina Mogului», «In spital».

Și pentru ca Sadoveanu poetul să iasă și de astădată la iveală, volumul conține patru pagini de un lirism complet, cînd *prozatorul* se estaziază în fața trupului fără viață al umilitului Vasile al lui Tudor.

Și — ca cea mai perfectă încheiere a volumului — «Convoiul» fixează reflexii de un desăvîrșit umanita-

rizm, cînd după paginile de bronz, schițează în moale marmură de Carara, convoiul învingătorilor și al învinșil or, prin vîntul aspru de Decembrie, care frigea obra-zurile ca un briciu rău ascuțit.

«Gîndul li se întoarse la cel îngropați în vifor, în urmă căzuți fără murmur, cu lacrimile înghețate în ochi, cu gurile închise izbucnirilor durerii. Și simțiau ceva fără să și-o spue, o milă pentru om, pentru omul nenorocit, ori care ar fi el».

Și ntr'un tîrziu, în căldura focului, oamenii se lăsară unul peste altii, cu ochii închiși, cu inimile împăcate

Al.

* * *

Maria Cioban: *Poezii*, Arad, 1905, 79 pp. în 8°. Un nume bine cunoscut pentru cetitorii de dincoace și chiar și pentru unii de dincolo, căci poeziile «M'am rugat», și «Mi-e dor», dacă îmi aduc bine aminte, au fost publicate și în «Convorbiri», iar «Crăiasa codrului» în volumul lui Tit Maiorescu: «Omagiū» — Într'o limbă ușoară și limpede dna Cioban versifică sentimente, nu chiar profunde, dar totdeauna curate și cu o pronunțată nuanță națională. Am putea zice, uneori prea pronunțată, căci în legenda «Tămăița» — foarte reușită de altcum — ni se pare prea sentențios graiul sfintei Vineri, cînd spune vestitul cum să-și crească fata:

Una însă-ți leg de suflet, vezi și-o crește ca să fie,
Neamulul tău de podoabă și bisericii mindrie.

Foarte reușite sînt de-asemena poeziile scrise sub influența vădită a lui Coșbuc, ca d. e. «Cosașul», «Grija Mamci», «Treii deodată», «Lingă riū», «Neliniste», «Cercuitorul».

Reproduc cîntecul dela pag. 65., căci mi se pare cea mai potrivită pentru caracterizarea personalității literare a d-nei Cioban:

De cînt și eū vreodată
Nu cînt eū nimănul;
Ci dacă cînt vreodată,
Eū cînt războiului.

El știe bine dorul
Ce țes în gîndul meū
Și-mi știe bine gîndul
Ce țes eū tot mereū.

Și dacă plîng vreodată,
Nu plîng de sărăcie;
Ci dacă plîng vreodată,
Eū plîng ce mi-l drag mie.
Și plîng și cînt deodată,
Cînd țes în gîndul meū;
Și țes eū pinza toată
Dar plîng și cînt mereū.

Și iese valuri pinza,
Pe sul nu mai sînt fire;
Și iese valuri pinza
Și-l albă și subțire.
E gata pinza toată
Dar eū în gîndul meū
Tot țes a mea iubire
Și cînt și plîng mereū.

Versuri așa de clare nu mai avem dela scriitoarele noastre de dincoace decît dela regretata Lucreția Suciu și dela d-șoara Cunfan. D-na Maria Cioban este *singura*, care poate să ocupe un loc alături de ele.

A P A R E :

La 1 și 15 a fiecărui luni, stil v.
Prețul acestui număr 50 b.
în România 65 bani

ABONAMENTUL :

Ediția de lux: 20 cor. Str. 28 cor.
pe an.
Ediția simplă:
Pe 1 an 12 cor., pe jumătate
de an 6 cor.
Pentru străinătate 1 an 16 cor.

Redacția și Administrația:
IV., STR. ZÖLDFÁ, 7.

Tipografia «POPORUL ROMÂN», Budapesta, VII., Amazon-u. 6-8.

„ARDELEANA”⁶⁶

INSTITUT DE CREDIT ȘI DE ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚII.

SEDIUL: ORĂȘTIE, CASELE PROPRII.

◁ Fondată la 1885. — Capital social: 500,000 cor. — Fonduri: 400,000 cor. ▷

▲ Starea depunerilor: peste 2.400,000 cor. ▲

Primește: Depunerii spre fructificare, dela particularii cu 4¹/₂%

==== Darea de venit după interese o solvește institutul separat. ====

Depunerii și ridicării făcute **prin poștă** se efectueiesc cu **reîntoarcerea poștei**.